

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DERGİSİ

1

Atatürk Üniversitesi Basımevi — ERZURUM, 1993

AHMED MÜRŞİDİ
ve
ESERLERİ

Prof. Dr. Gönül AYAN (x)

XVIII. yüzyıl şairlerindendir. Hicrî 1100 (Milâdî 1688-1689) yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Ahmed Mürşidî hakkında en geniş bilgiyi Ali Emîrî Efendi vermektedir (1). Diğer kaynaklarda yer alanlar ise buradan elde edilen bilgilerden ibarettir (2).

Ahmed Mürşidî'nin babası Osman Ağa'dır. Şair, küçük yaşta yetim kaldığını şu mısrasında belirtmektedir:

Ahmedî ma'sûm iken kaldıñ yetîm

Ali Emîrî Efendi'nin ifadesiyle O, "Nur-ı 'akl-ı sedâdî rehber ederek tahsîl-i ulûm u kemâlât" (3) ile kendini yetiştirip Birecikli Şeyh Ebû Bekir Efendi'ye intisap ederek 1145 (1732) yıllarında hacca gider. İki defa evlenen Mürşidî, bu evliliklerden çocuk sahibi olduğuna şöyle işaret eder:

Ahmedî evlâdını vir mektebe

Hayatı Diyarbakır'da geçen Ahmedî'nin evi: Diyarbakır'ın İkikapı semtinde ve Ali Emîrî zamanında da bilinen bir binadır. Hayatının sonlarında şehre bir saat mesafedeki Ali Pınarı köyüne çekilmiş ve 1174 (1760)'te burada ölmüştür. Bu köye yerleşmesinin sebebi olarak, kendisini rahatsız eden bir kedi gösterilmiş ve yaşadığı yıllarda, halk arasında, rahatsız edici kimselere: "Ahmed Mürşidî kedisî gibi" dendiği rivayet edilir. Bugün oralarda bu tâbirin hâlâ söylenip söylenmediğini bilmiyoruz.

(x) Selçuk Üniv. Eğitim Fak. Öğretim Üyesi

(1) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, s. 5.

(2) Bursalı Mehmet Tâhîr, Osmanlı Müellifleri, c. I., s. 33.

Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâ'îlî Millî Kütüphane (İbni Sînâ) No: 3675.

Türk Ansiklopedisi, Ahmed Bican, Yazıcıoğlu Maddesi, c.I., s. 251.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Kitapçılık, c.1., s. 70.

Şevket Beysanoğlu, Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, 2. c. 1957

Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1964, s. 557-558.

(3) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 132, s. 5.

Ahmed Mürşidîyi Diyarbakır halkının birçokları gibi Hanefî mezhebinde gösteren Ali Emîrî (1)'ye karşılık, onu "Alevî" şeyhlerinden sayanlar da vardır (2). Mürşidî, "Zamân-ı hayât-ı mürşidânelerinde enfâs-ı şerîfeleriyle teberrük olunduğu gibi vefâtından sonra de el-ân merkad-ı feyz-nâki ziyâret-gâh-ı erbâb-ı kulûbdur" (3). Bununla ilgili olarak, Ali Emîrî Efendi bir hatırasını anlatır.

Ali Emîrî Efendi, iki arkadaşıyla birlikte, Hac'dan dönenleri karşılamak için Ali Pınarı köyüne giderler. Fakat yollar karla kapalı olduğundan hacılar henüz gelmemiştir. Geri dönerlerken yolda kurtlarla karşılaştıkları halde kurtların kendilerine saldırmayışlarından hayrete düşerler.

Ancak, Ali Emîrî Efendi, bu hadiseden sekiz on yıl sonra, Ahmed Mürşidî Efendi'nin mezarını, arkadaşlarıyla ziyarete gittiğinde, mezar taşlarını düzelterip yerleştirirken, vaktiyle başlarından geçen yukarıdaki olayı hatırlayarak, kurtların saldırmayış sebebini, burada yatan zatın feyizli nefesinden ileri geldiği hikmetine bağlar.

Ahmed Mürşidî, hayatını irşâdla geçirmiş ve halk tarafından sevilmiş bir şeyh ve şairdir. Eserlerinde, Ahmed, Ahmedî, Mürşidî, Âmidî gibi isim ve mahlaslar kullanmıştır. Bunlardan en fazla kullandığı ise "AHMEDİ" dir. Araştırmalarımız sırasında kütüphane kataloglarında, Ahmedî-i Âmidî olarak kaydedildiği gördük.

Ahmed Mürşidî, İslâmî, ilimlerle mücehhez olarak tasavvufa yönelmiş, samimî inançlarını etrafındakilere sade bir Türkçe ile dinî "kıssa"lar içinde aplatılmıştır. Uslûbu akıcı ve etkileyicidir. Arûz veznini oldukça başarılı kullanmıştır. Fakat Edebiyat Tarihimizde ona lâik olduğu yer verilmemiştir.

Ahmed Mürşidî, Pend-nâmesiyle meşhûr olması ve herkes tarafından lâyıkıyla bilinmesi gereken bir şairdir. Fakat bu eserin, Yazıcı-zâde'lerden Mehmed'in Muhammediyye (4)'si gibi halk arasında yaygın bir şöhrete sahip bulunması, eserinin Yazıcı-zâde'lerden Ahmed Bîcân'a atfedilmesine sebep olmuştur. Halk arasında olduğu kadar, araştırmacılar arasında da bu yanlış devâm etmiş ve baskı ya da geçmiştir. Daha sonraları eserin Ahmed-Mürşidî'ye ait olduğu anlaşılacak, Ansiklopedilere bu hususta notlar düşürülmüştür(5). Ayrıca Pend-nâme'yi "Ahmediyye Şerhi" adıyla nesre çeviren Melih Yuluğ bu konuya işaret etmiştir (6).

Ahmed Mürşidî üzerinde, bugüne kadar ilmî bir araştırma yapılmamıştır.

(1) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, s. 6.

(2) Meydan -Larousse, Ahmed Mürşid Efendi Maddesi, C. I., s. 177.

(3) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, s.6.

(4) Amil Çelebioğlu, Muhammeddiye, Kervan Kitapçılık A.Ş. Ofset Tesis.

(5) İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Matbaası, 1972, I. c.

İslâm Ansiklopedisi, Ahmed Bican Maddesi, C.I., s. 182'deki not: (Ahmeddiyye, İstanbul 1290 "Taşbasma".)

(6) Melih Yuluğ, Ahmediyye Şerhi, İstanbul, Doyuran Matbaası, 1979, s. 6.

Eserlerinin adları ve sayısı da tam olarak ortaya konmuş değildir. Biz, Ahmedî adına kayıtlı "Yûsuf u Züleyhâ"dan hareketle Ahmed Mürşidî'yi bir inceleme konusu hâline getirdik. Bu velûd şairin hakkıyla incelenmeye lâyık olduğunu tesbit ettik.

Ahmet Mürşidî'nin belli başlı eserleri:

I. P E N D - N Â M E ;

Onbin beyitten fazla olan bu eser defalarca basılmıştır. Çok sade ve açık sözlerle yazıldığı için, özellikle köylüler üzerinde etkili ve eğitici olmuştur.

Köylüler, tarlalarından dönüp bir araya geldiklerinde, hocalarının okuduğu bu kitabı can kulağıyla gözyaşları akıtarak dinlerler, kendileri ile olay kahramanları arasında ilişki kurup, yaptıkları hatalardan dolayı tevbe ve istiğfar ederek, Al-laha sığınurlar (1).

Pend-nâme'nin bir adı da "AHMEDİYYE"dir. Buna Erzurum âlimlerinden Şerîfî Muhammed tarafından bir nazîre yazılmıştır. Bir nüshası Yahya Efendi Kütüphanesinde bulunmaktadır (2).

"Pend-i Ahmedî, Kitâb-ı Mürşidî" adlarıyla da anılan bu eser, Türk Harfleriyle basılmış (3) ve Ahmediyye Şerhi adıyla da nesre çevirilerek okuyanların istifadesine sunulmuştur(4).

Pend-nâme (Ahmediyye)'nin kütüphanelerimizde hayli yazması olduğu muhakkaktır. Bizim tesbit edebildiğimiz belli başlı nüshalardan, Millî Kütüphane'de üç nüsha bulunmaktadır:

1. Ahmedî-i Âmidî, Kitâb-ı Mürşidî, No: 1882, 323 yk. 220x155 (155x90)mm., 15 satır, Yazı Harekeli, nesih, Cilt: Meşin, kahverengi kaplı, Kâğıt: Üzüm salkımı filigranlıdır.

Müstensihi: Taşköprü kazasının Kılıç Köyünden : Alemdâr Ali Muhammed Şerîfî'tir. İstinsah tarihi: 11 Ramazan 1200 H.

Baş: 1 a yırtık.

2 a) Seni 'âlemlere rahmet yarattım Kamu Mahlûkum üzre 'âlf itdim

2 b) 2. mısra:

(1) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, s. 6-7.

(2) Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İst. 1333

(3) Ahmed Diyârbekrî, Pend-i Ahmedî Kitâb-ı Mürşid (Derleyen ve sadeleştiren: Âgâh Güçlü, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası, 1968, 184 s.

(4) Melih Yuluğ, Ahmediyye Şerhi, (Seyyid Ahmed Diyâr-ı Bekrî) İstanbul, Doyuran Matbaası, 1979, 459 s.

Muvahhid kullarından Ahmedîdür Diyâr-ı Bekr şehri Âmidîdür
Sonu: 323 a)
Kitâb-ı Mürşidîye kıldı temmet 'Alem-dâr-ı 'Alî ibni muhammed

2. No: 784'te kayıtlıdır.
Ahmedî-i Âmidî, Kitâb-ı Mürşidî.
239 yk. 180 x 111 (145x91), 14 satır, 2 sütün. Yazı: kaba nesih, kâğıt: kar-
tal filigranlı, kırmızı, kahverengi meşin cilûle kaplıdır. İstinsah tarihi: 1205 H.
Başı: 1 b)
Bi-ismi'llâh ola iş ibtidâsı Anuñ 'avniyle olur intihâsı
Ezel adı sıfâtıyla mükemmel Gerek zikri olursa ism-i evvel
Sonu: 236 b)
Fâtîha ile kim bizi yâd eyleye Hâlikı nârından âzâd eyleye

3. No: 2113'te kayıtlıdır.
Ahmet El-Mürşidî, Kitâb-ı Pend-nâme;
40 yk., 230 x 165 (170x115) mm., 17 satır, çift sütun, harekeli nesih,
kâğıt üç hilâl filigranlı, cildi: kahverengi, meşin, ebrûlu kâğıt kaplıdır. Eksik bir
nüshadır.

Başı: Besmeleden sonra
El-hamdü li'llâhi Rabbi'l-'âlemî
Hem salât olsun rasûline anın
Sonu: 40 b)
Sen niçün geç geldin didiler (v.)
Vurup ol âdemi katl eylediler

Görüldüğü gibi, Millî Kütüphane'deki bu üçüncü nüsha hayli eksiktir. İki
nüsha arasında da önemli farklar vardır. Bu durum, eserin çok okunduğunu
göstermesi bakımından mühimdir.

Pend-nâme'nin Konya'da da bir nüshası bulunmaktadır. Ayrıca Koyunoğlu
Müzesi'nin "İzahlı Kataloğunu"nu hazırlama yönünde yapılan bir yüksek lisans
tezi(1)nde, eserden bahsedilmektedir.

Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüsha; No: 13662.

Pend-nâme, Diyârbekirli (Âmidî) Ahmedî. (Zahriyyede yazılı) 1b Ahme-
diyye Kitâbı, Yazısı vardır.

118 yk., 26 satır, 3 sütün üzerinedir. Şikeste tûlik ile kaba saman kâğıdına
yazılmıştır. Müstensihî: Avnî, istinsah tarihi: 15 Muharremü'l-Harâm 1283'tür.

1b Başı: Besmeleden sonra
Bi'smillâh ola işüñ ibtidâsı (v.)
Anuñ 'avniyle olur intihâsı

(1) Ali Özgökmen, Konya Belediyesi İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi Kütüphanesinde Bulunan
Yazma Türkçe Eserler Kataloğu, Yüksek Lisan Tezi, Konya 1987, s. 39

17. satırda:

Muvahhid kullarūndan Ahmedîdür
Diyâr-ı Bekrî şehri Âmidîdür

Sonu:

118 a Fâtihayla kim bizî yâd eyleye
Hâlikı nânndan âzâd eyleye

Bundan sonra, 'Avnî beş beyit içinde, adını söylemektedir.

Ahmed Mürşidî'nin Pend-nâme yazmalarından bir tanesi de Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı (Satın Alınan Kitaplar)ndadır. No: 111.

208 yk., 175 x 213 (115x200), 17-19 satır, çift sütun, Yazı: Harekeli nesih, başlıkların bazıları kırmızı; deri kaplı, sırtı cilt bezi, şemseli, miklepli, yan kapakta işleme var

Baş: 1b Bi'smillâh ola işiñ ibtidâsı
Anuñ 'avniyle olur ihtihâsı

Sonu: 207 b 'Avn-ı Hakk ile kelâm oldu temâm
Ol Resûlün rûhuna yüz biñ selâm

Bu son beyit, müstensih tarafından yazılmış hissini vermektedir.

Pend-nâme'de: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün ve Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün kalıpları kullanılmıştır.

Ahmedî, Pend-nâmesine 18 hikâyeyi "pend" den aldığını şöyle söyler.

Mürîdî didi bir "pend" ibtidâdan Ki on sekiz hikâye aldum andan
Görünce anı geldi bu hakîre Nasîb olsa buña kılsam nazîre

Kitabı görünce "nazîre" yazmak arzusunu duyar ve:

Diledim Hâlikımdan itdi ihsân Bunuñ nazmını baña kıldı âsân
Vesîle oldu bu nazma ol âdem Anı magfûr ide Hallâk-ı 'âlem
dileği gerçekleşince, vesîle olan "Mürîdî"ye duada bulunur.

Mürşidî, yazacağı eserin amacını da şu beyitlerle ortaya koyar:

Ahmedî geldün fenâ gül-zârına Bir tabîrî dükkânı aç bâzârına
Her devâlardan birer ma'cûn kıl Kalbini an eyleyen sâbûnı kıl
Ol devâdan kalbe her kim büride Nerm idüp anuñla kalbi eride
Nazm ile âyât ehâdisden haber Söyle pendi eyleye kalbe eser
Bu kitâbı Mürşidî koy fâniye Bilmeyen emrâz-ı kalbi taniya

Bu beyitlerde geçen "tabîb dükkân", "devâ" ve "ma'cûn" gibi tâbirler, Ferîdüddîn Attâr'ı ve Pend-nâmesi'ni hatırlatırsa da Ahmed Mürşidî, Pend-nâmesi'ni Mürşidî'nin "PEND-İ RİCÂL"inden ilhâm alarak, ona "nazîre" olmak üzere yazmıştır.

Müellif çeşitli başlıklarla eğitici ve öğüt verici hikâyelere geçer: Fakr, fânîlik, namaz, kadınların sözüne itibar etmeme, harâm yiyenler, noksan satanlar, zina edenler, yetim malı yiyenler, saz çalânlar, kâtil olanlar ve şeriât üzere amel edenler gibi.

Pend-nâme'de dil ve nazım hataları pekçoktur. Fakat eserin tamamında bir düzen, samîmîlik, tabîlîk vardır. Sanat endişesinden uzak yazılmıştır. Hikâyeler, tahliller ve tasvirler, öğütler okuyanı yormaz. Bazan okuyucuya "Ey ahî" gibi hitaplarla dikkat çekilip esere canlılık katılır. Düşünce ve ifade, XIII. Yüzyıldan beri gelen dinî-didaktik destanların ananevî üslûbuna uygundur (1).

Devrin halk kültürü ve dinî ruhiyatını göstermek bakımından olduğu gibi, birçok şark hikâyelerini ve dolayısıyla şark ruh ve kültürün özelliğini toplayıp tesbit eden son büyük eser olmak bakımından da ayrıca enteresandır (2).

II. MEVLİD-İ ŞERİF:

Ahmedî'nin "Velâdet-i Hümâyûn-ı Risâlet-penahî ile müzeyyen bir Mevlid-i Şerîf"nin varlığı bilinmektedir (3).

III. KISSA-İ EYYÛB PEYGAM-BER:

Ahmedî (Mürşidî)'nin böyle bir eserinin varlığından hiç bir kaynakta söz edilmemektedir. Ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki Yûsuf u Züleyhâ nüshasının 75 b-90 a yaprakları arasında bu adda bir mesnevisine rastlanmaktadır. Ayrıca bir nüshasının daha Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde bulunduğu tesbit edilmiştir.

1. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi No: M. Ozak I. No: 764.

Baş: Besmeleden sonra
75 b Beşmele evvelde îrâd idelüm
Hamd ile gönlümüzü şâd idelüm

(1) Vasfî Mâhir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1964, s. 557-558.

(2) a. g. e. s. 558

(3) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, s.

5. Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İst. 1333, C. I. s. 33.

90 a Sonu: Ahmedî kulluga geldüñ ara yol
Ara istidlâl ile Yezdâni bul

485 beyitten ibaret olup, Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

2. Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi (Saun Alınan Kitaplar) No: 316 (71 a- 86 a)

71 a Baş: Besmele evvelde îrâd idelüm
Hamd ile gönlümüzi şâd idelüm

85 b Sonu: Halâs ister misin Ahmed bekâda
Bol istidlâl eyle Rabbin fenâda

(Yazmanın evsafı, Yûsuf u Züleyhâ'da verilecektir.)

Ahmedî, Eyyüp Peygamber Kıssasını, Kur'ân-ı Kerîmdeki şekline uygun olarak, gayet samimî, sâde, etkileyici bir dil ve ülsûpla kaleme alınmıştır. Müellif, mesnevi boyunca, çeşitli vesileler bularak, "Ahmedî" mahlasını kullanmıştır. Ali Emîrî Efendi'ninDaha bâzı âsâr-ı mübârekesi vardır" (1) dediği eserlerinden biri de bu olmalıdır.

Bilinen iki yazmasına dayanılarak kurulan metin, tarafımızdan yayıma hazır hale getirilmiştir.

IV. KELİME-İ ŞEHÂDET ŞERHİ":

Kaynaklarda, Ahmed Mürşidî'nin böyle bir eserinin varlığından sözedilmemektedir. D.T.C.F. Kütüphanesi M. Ozak Kitapları I No: 740'taki yazmanın 90 a-92 b yaprakları arasında bulunan 78 beyitlik bir mesnevidir. Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün kalıbıyla yazılmıştır. Şimdilik iki nüshasını biliyoruz:

1. D.T.C.F. Kütüphanesi M. Ozak Kitapları I No: 740.

90 a Baş: Şehâdet eylerem ki vardur ilâh
Cemî işlere kâdirdür ilâh

92 b Sonu: Salavâtlar virelüm Mustafâya
İrelüm tâ ki yarın bu safâya

Başlığı olmayan bu manzûmenin muhtevâsına bakarak, adına "Kelime-i Şehâdet Şerhi" denebilir.

Yazmanın sonunda Ahmedî, dört beyitlik bir dua ile, okuyanın, yazanın ve dinleyenin Allah tarafından yarlıganmasını diler.

(3) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, s. 7.

2. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi (Satın Alınan Kitaplar) No: 316

86 a Başı: Şehâdet eylerim ki vardur Allâh
 Cemî't işlere kâdirdür Allâh

86 a Sonu: Muhibbüz âline eshâbına hep
 Bizi haşr eyle bunlar ile yâ Rab

Ahmed Mürşidî'nin "Kıssa-i Eyyûb Peygamber" ile "Kelime-i Şehâdet Şerhi" adlı mesnevîlerini, "Yûsuf u Züleyhâ" mesnevisinin sonuna eklediği anlaşılmaktadır. Çünkü bilinen "Yûsuf u Züleyhâ" yazmalarından, Elazığ (Palu) nüshası hariç, diğer ikisinde bu yol izlenmiştir.

V. YÛSUF ve ZELİHA (YÛSUF u ZÛLEYHÂ):

Ahmedî (Mürşidî)'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının varlığını, kaynaklar bildirmektedirler(1).

Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ'nâ kıssasını yazan veya yazdıkları bildirilen üç Ahmedî ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Latîfî'nin, Tezkiresinin Likâ'î maddesinde sözünü ettiği Ahmedî (2)'dir. Bu Ahmedî'den kasdolunan kişinin Germiyanlı Ahmedî veya bir başka Ahmedî mi olduğu henüz anlaşılamamıştır. Eser de bugüne kadar ele geçirilememiştir. İkinci Ahmedî, kaynaklarda adı geçmeyen, Yûsuf u Züleyhâ'sından dolayı Germiyanlı Ahmedî ile karıştırılan, buna bağlı olarak, Esrâr-nâme'si de yine Germiyanlı Ahmedî'ye nisbet edilen "Tebrizli Ahmedî"dir (3). Üçüncü Ahmedî ise "Ahmed, Ahmedî ve Mürşidî" mahlaslarıyla eser veren, kataloglara ise Ahmedî-i Âmidî olarak geçen Diyarbakırlı Ahmedî'dir.

Ahmedî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsinin, bugüne kadar tesbit edebildiğimiz üç nüshası vardır.

1. Elazığ (Palu) nüshası.

Fotokopisi özel kitaplığımızda bulunan bu yazma 104 yapraktır. 220x160 (190x120) mm. ebadında ve harekeli nesihle kaleme alınmıştır. 2 a da "Yâ Muhammed" diye başlayan beyitten sonraki beyitler yırtıktır. Bazı sahifelerde 12 bazılarında 13 satır bulunmaktadır. Eser, yaklaşık olarak 2615 beyittir.

(1) Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İst. 1327, s. 7.

Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, C. I. s. 33.

Agâh Sırrı Levend., Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1967), Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968, s. 99.

(2) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matb., 1314, s.

(3) Nihat Azamat, Yeni Bir Ahmedî ve İki Eseri: Yûsuf u Zeliha, Esrâr-nâme Tercümesi, Osmanlı Araştırmaları VII-VIII, İstanbul, 1988.

Gönül Ayan, Tebrizli Ahmedî, Esrâr-nâme (İnceleme-Metin), Konya, 1989.

Müstensihi: Hani'de oturan Seyyid Molla Mahmûd Garîb'tir.

İstinsah tarihi: 1 Rabî'u'l-Mübârek 1263.

Başı: Besmeleden sonra

1 b Bi-ismi'llâh ola iş ibtidâsı
Hudâ 'avniyle olur intihâsı

Sonu:

103 b Fâtihayla kim anı yâd eyleye
Hâlikî nârından âzâd eyleye
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilât
Vir Muhammed Mustafaya salayât

2. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi M. Ozak I No: 764'teki nüsha.

Eski sarı karton ciltli, kalın kâğıtlara okunaklı bir nesihle yazılmıştır. 93 yapraktan ibaret olan bir yazmanın 1 b- 75b yaprakları arasındadır. 17 satır, çift sütun üzerinedir. Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi 2491 beyittir. Ebâdî: 175x120 (140x80) mm.dir. Bu yazmanın Millî Kütüphane'de No: M F A A/4868'de mikrofilmi vardır.

Başı: Besmeleden sonra

1 b Bi-ismi'llâh ola iş ibtidâsı
Hudâ 'avniyle olur intihâsı
Ki ef'âl-i 'tbâde anı miftâh
İdüpdür feth ider anufla Fettâh

Sonu:

75 b Ahmedî Âmidî'ye her kim du'â
Eyleye derdine Hak virsün devâ
Fâihayla kim bizi yâd eyleye
Hâlikî nârından âzâd eyleye

Yukardaki beyitte de görüldüğü üzere, Ahmedî, kendisini "Âmidî" olarak takdim etmektedir.

3. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi (Satin Alman Kitaplar) No: 316.

86 yapraktan ibaret olan bir mecmuanın 1 b- 70 b yaprakları arasındadır. Ebâdî: 220x150 (180x120) mm. dir. 15 satır, çift sütun, harekeli ve okunaklı nesih. Başlıklar kırmızı, kenarlar süssüz, çerçevesiz. Mukâvva ciltli, sirtü-deri, beyaz takvim yaprağı gibi bir kâğıt yapılmıştır.

Müstensihi: Ali bin Hüseyin.

İstinsah tarihi: 7 Cumâde'l-Âhire 1275.

Başı:

1 b Bi-ismi'llâh ola iş ibtidâsı
Hudâ 'avniyle olur intihâsı
Ki ef'âl-i 'tbâde anı miftâh
İdüpdür feth ide..... Fettâh

Sonu:

103 Ahmedî imdi her kim du'â (vezin bozuk)
Eylese derdine Hak virsün devâ
Fâtihayla kim bizi yâd eyleye
Hâlikî nânndan âzâd eyleye

Yûsuf u Züleyâ mesnevisinin arkasından 71 a'da "Kıssâ-i Eyyûb Peygamber" başlamaktadır. Bu nüsha, DTCF. deki yazmaya göre, noksan olup 2100 beyit civarındadır.

Mevcût nüshalar arasında en fazla beyit ihtiva edeni, Elazığ (Palu) nüshası olup 2615 beyitlikdir. Buna göre, D.T.C.F. ile Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege nüshaları eksiktir.

BİBLİYOGRAFYA

1. Ahmed Diyârbekri, Pend-i Ahmedî Kitâb-ı Mürşid (Derleyen ve sadeleştiren: Ağâh Güçlü), İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası 1968, 184s.
2. Ali Emîrî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, İstanbul, Âmidî Matbaası, 1327, 424 s.
3. Ayan Gönül, Tebrizli Ahmedî Esrâr-nâme (İnceleme-Metin), Konya 1989. (Eser, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu kültür Merkezince basılmaktadır.)
4. Azamat Nihat, Yeni bir Ahmedî ve İki Eseri: Yûsuf u Zeliha ve Esrâr-nâme Tercümesi, Osmanlı Araştırmaları VII-VIII, İstanbul, 1988.
5. Beysanoğlu, Şevket, Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, 2 c. 1957-60
6. Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1333, I. c.
7. Çelebioğlu Amil, Muhammediyye-Kitab-ı Muhammediyye, Kervan Kitapçılık A.Ş. Ofset Tesisleri 4 c.
8. İslâm Ansiklopedisi, Ahmed Bîcân Maddesi, I.c.
9. Kocatürk Vasfi Mâhir, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1964.
10. Latîfî, Tezkire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matbaası, 1314.
11. Levend Ağâh Sırrı, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1967), Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968.
12. Özgökmen Ali, Konya Belediyesi İzzet Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesinde Bulunan Yazma Türkçe Eserler Kataloğu (Yüksek Lisans Tezi) Konya 1987
13. Tuman Nâil, Tufhe-i Nâ' ilî, Millî Kütüphane (İbni Sînâ) No: 3675.
14. Türk Ansiklopedisi, Ahmed Bîcân ve Ahmed Mürşidî Maddeleri, I. c.
15. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, İstanbul, Dergah Kitapçılık Basım Yayın Sanayî ve Ticaret A.Ş.
16. Uzunçarşılı İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, Ankara, Türk Tarihi Kurumu Basımevi, 1972, I. c.
17. Yuluğ Melih, Ahmeddiyye Şerhi, İstanbul, Doyuran, Matbaası, 1979, 459 s.